

**Πολεμικαὶ Δυνάμεις τοῦ Τουρκοκρατουμένου
Ἐλληνισμοῦ.**

10ον) I.—Κατὰ Ξηράν. Ἀρματολοὶ καὶ Κλέφτες.

Τὸν καιρὸν τῆς Φραγκοκρατίας εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ Στερεάν ‘Ἐλλάδα πολλοὶ ‘Ἐλληνες κατετάσσοντο εἰς τὸν στρατὸν τῶν Φράγκων καὶ τῶν ‘Ενετῶν καὶ είχον ως ἐπάγγελμα τὸν πόλεμον. Αύτοί, ὅταν ἥλθον οἱ Τούρκοι, ἥτο ἀδύνατον νὰ ὑπομείνωσι τὰ βάσανα τῆς δουλείας· ἡ κατέφευγον λοιπὸν εἰς τὰ ‘Ενετικὰ φρούρια καὶ ἔγινοντο στρατιῶται τῶν ‘Ενετῶν, οἱ δποῖοι πολὺ συχνὰ ἐπολέμουν μὲ τοὺς Τούρκους, ἡ ἐγκατέλειπον τὰ χωριά των καὶ ἔζων ἐλεύθεροι εἰς τὰ ὅρη μὲ τὰ ὅπλα των ὑποφέροντες τὴν πεῖναν, τὸ ψῦχος καὶ τὰς ταλαιπωρίας. Τούτους ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλοι νέοι ‘Ἐλληνες καὶ ἔτσι σιγὰ σιγὰ τὰ ‘Ἐλληνικὰ βουνὰ ἐγέμισαν ἀπὸ πολεμιστάς, οἱ δποῖοι κατήρχοντο εἰς τὰς πεδιάδας καὶ ἐπετίθεντο κατὰ τῶν Τούρκων φονεύοντες αὐτοὺς καὶ διαρπάζοντες τὰ ἀγαθά των· ἔτσι ἐξεδικοῦντο αὐτοὺς διὰ τὰ βάσανα, εἰς τὰ δποῖα ὑπέβαλον τοὺς ἀμάχους δόμοφύλους των. Αύτοὶ ὠνομάσθησαν κλέφτες.

Ἐκεῖ εἰς τὰ βουνὰ οἱ κλέφτες ἀπετέλουν ὁμάδας· ἕκάστη ὁμάδας ἀνεγνώριζεν ἓνα ως ἀρχηγόν, τὸν καπετάνιον· αὐτὸς εἶχε τὸν ὑπασπιστήν του, πρωτοπαλλήκαρον, οἱ δὲ ἄλλοι ἦσαν τὰ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΥ ΝΕΑΝΙΚΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΙΓΑΙΟΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΦΟΡΙΑΣ
ΘΕΑΤΡΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΘΕΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

παλληκάρια τῆς ὁμάδος· ἔκαστη ὁμάς εἶχεν ἴδικήν της σήμαιαν. "Ἐζων βέβαια οἱ κλέφτες σκληρὸν βίον διαρκῶς εἰς τὰ ὄπλα καὶ τὰς ἀσκήσεις κατεγίνοντο· εἰς τὴν ακοποβιολὴν ἥσαν θαυμάσιοι· ἐπερνοῦσαν τὴν σφαῖραν ἀπὸ δακτυλίδι· μερικοὶ ἔτρεχον γρηγορώτερα ἀπὸ ἵππον. Περίφημοι κλέφτες εἰς μὲν τὴν Πελοπόννησον ἥσαν ὁ Ζαχαριᾶς καὶ οἱ Κολοκοτρωναῖοι, εἰς δὲ τὴν Ρούμελην (Στερεάν 'Ελλάδα) καὶ τὸν Ὀλυμπὸν ὁ Μαλάμος, οἱ Κατσαντωναῖοι, ὁ Βλαχάβας, ὁ Νικοτσάρας καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Οἱ κλέφτες ἔγιναν ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν Τούρκων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπειδὴ παρ' ὅλας τὰς καταδιώξεις καὶ τὰ μαρτύρια, μὲ τὰ ὄποια ἐβασάνιζον τοὺς τυχὸν συλλαμβανομένους, δὲν ἤδυναντο νὰ τοὺς ἔξοντώσουν, ἡναγκάζοντο νὰ ἔρχωνται εἰς συνεννόησιν μὲ αὐτούς. Τοὺς ἀνεγνώριζον δηλ. ἐπισήμως ὡς στρατιωτικὰ σώματα καὶ τοὺς ἀνέθετον τὴν φύλαξιν ἀπὸ τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα καὶ τὴν ἀσφάλειαν δλοκλήρων ἐπαρχιῶν· τοὺς ἐπλήρων δὲ καὶ μισθὸν ἀπὸ τοὺς φόρους τῆς ἐπαρχίας. Τοὺς ἔχρησιμοποίουν δηλ. ὅπως σήμερον τὸ Κράτος τὴν χωροφυλακήν. Αὐτοὶ ἐλέγοντο ἀρματολοὶ (ἀρματολό(γ)οι=ἄνθρωποι τῶν ὄπλων) καὶ ἡ ἐπαρχία ἀρματολίκι. Ἐννοεῖται δτι οἱ ἀρματολοὶ δὲν εἶχον καμμίαν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς Τούρκους, πολὺ συχνὰ δὲ ἐμάλλωνον μὲ αὐτοὺς καὶ ἀνέβαινον πάλιν εἰς τὰ βουνά καὶ ἐγίνοντο κλέφτες. Διὰ τοῦτο τὰ ὄνόματα ἀρματολοὶ καὶ κλέφτες εἶχον τὴν αὐτὴν σχεδὸν σημασίαν. Αὐτοὶ ἀπετέλεσαν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Μανιάτης πολεμιστής

κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τὸν πυρῆνα τοῦ
κατὰ ξηρὰν στρατοῦ.

Ἄλλα καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος διετηρήθη ζωηρὸν τὸ πολεμικὸν φρόνημα καὶ οἱ κατοικοῦντες
εἰς αὐτὰ ἡσχιολοῦντο διαρκῶς μὲ τὰ ὅπλα καὶ ἥσον

κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν οἱ καλύτεροι πολεμισταί εἰς τὴν Μάνην δηλ., εἰς τὸ Σούλι καὶ εἰς τὰ Σφακιά τῆς Κρήτης. Ἡ Μάνη ποτὲ δὲν ὑπετάγη εἰς τοὺς Τούρκους· ἐπλήρωνε μόνον μικρὸν φόρον· ἥτο χωρι-σμένη εἰς καπετανίας καὶ ωχυρωμένη μὲ πύργους· ἐκάστη οἰκογένεια εἶχε τὸν πύργον της. Ἐπειδὴ δὲ τόπος ἥτο ξηρός καὶ ἄγονος, οἱ κάτοικοι ἦσαν πολὺ σκληραγωγημένοι· εἶχον πολὺ ἀνεπτυγμένον τὸ αἴσθημα τῆς ἐλευθερίας· ἥσχολοῦντο διαρκῶς εἰς πολέμους ἐπολέμουν πολλάκις καὶ μεταξύ των. Ἀπὸ τοῦ 1770 ἡναγκάσθησαν οἱ Μανιᾶται νὰ δεχθοῦν νὰ διορίζη τὸν Ἀρχηγόν των (Μπέην) ὁ Σουλτάνος. Διὰ τὸ Σούλι καὶ τοὺς Σουλιώτας θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Οἱ Σφακιανοί τέλος ἦσαν οἱ πολεμικώτεροι Κρήτες· τοὺς ἐφοβοῦντο καὶ αὐτοὶ οἱ Τούρκοι.

11ον) II.—Κατὰ θάλασσαν. Ὁ Πολεμικὸς στόλος.

Τὰ Ἐμπορικὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων ἔπλεον, ὅπως εἶδομεν, ἀπὸ τοῦ Εὔξείνου Πόντου καὶ τῆς Συρίας μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὡκεανοῦ. Πολλοὶ μάλιστα τολμηροὶ πλοίαρχοι ἔφθασαν καὶ μέχρι τῆς Ἀμερικῆς. Πολὺ συχνὰ ὅμως συνήντων τοὺς πειρατὰς τοῦ Ἀλγερίου καὶ τῆς Τύνιδος, οἱ ὅποιοι ἐπετίθεντο διὰ νὰ τοὺς ληστεύσουν. Ἡσαν ὑποχρεωμένοι λοιπὸν νὰ εἰναι ωπλισμένοι καὶ νὰ πολεμοῦν κατὰ τῶν πειρατῶν. Ἐξώπλιζον δὲ τὰ πλοῖά των καὶ μὲ μικρὰ τηλεβόλα (κανόνια). Πολλάκις ἐπήγαιναν δύο-τρία πλοῖα μαζὶ καὶ, ἀν τοὺς ἐκτύπων οἱ πειραταί, ἐγίνετο

τότε πραγματική ναυμαχία. "Ετσι συνήθισαν εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον, θαρραλέοι δὲ καὶ ριψοκίνδυνοι, καθὼ; ήσαν, ἔγιναν πολὺ καλύτεροι ὅποις πειρατάς ναυμάχοι. Πολλοὶ πλοίαρχοι ήσαν ὁ φόρος καὶ τρόμος τῶν πειρατῶν. Τοιοῦτος ἦτο ὁ κατόπιν ἔνδοξος ναύαρχος τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου τῆς Ἐπαναστάσεως, Ἀνδρέας Μιαούλης.

Τοιουτοτρόπως ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὸ 1821 εύρεθη μὲν πολεμικὸν στόλον, τοῦ ὅποιον ἐπέβαινον ἔξησκημένοι εἰς τὸν πόλεμον ναῦται καὶ τὸν ὅποιον ἐκυβέρνων ἐπιτήδειοι καὶ μορφωμένοι εἰς τὰ ναυτικὰ πλοίαρχοι. Τὰ τρία μόνον νησιά "Υδρα, Σπέτσαι καὶ Ψαρὰ εἶχον τὸ 1821 καὶ παρέταξαν εἰς ναυμαχίας 146 πλοῖα¹. Τὰ μεγαλύτερα τῆς "Υδρας ήσαν τὸ τρικάταρτον τοῦ Τομπάζη 20 κανονίων καὶ τὸ δικάταρτον τοῦ Μιαούλη 18 κανονίων. Οἱ Τούρκοι εἶχον πολὺ μεγαλύτερα πολεμικὰ πλοῖα, φρεγάτας δηλ. μὲ 60–80 κανόνια καὶ «πλοῖα τῆς γραμμῆς» μὲ 100–120 κανόνια. Οἱ ναῦται των ὅμως καὶ οἱ πλοίαρχοι δὲν ήσαν οὔτε ναυτικοὶ ἐπιτήδειοι οὔτε τόσον ἔξησκημένοι.

Οἱ Ἀρματολοὶ καὶ Κλέφτες καὶ οἱ Μανιάται καὶ Σουλιώται εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ναυτικὸν εἰς τὴν θάλασσαν ήσαν αἱ πολεμικαὶ δυνάμεις τοῦ Ἑλληνικοῦ "Εθνους ἐπὶ τῶν ὅποιων ἐστηρίχθη ἡ Ἐπανάστασις.

Σημ. I. Ἐπίσημος πίναξ Β.Δ. 1856—Κατὰ τὸν ἱστορικὸν Σπ. Τρικούπην εἶχον 176 πλοῖα.

12ον) Ἡ Παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

"Οσοι ἐκ τῶν μορφωμένων Ἐλλήνων κατώρθωσαν νὰ σωθοῦν μετά τὴν ἀλωσιν κατέφυγον εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἰταλίαν. Πολὺ συνετέλεσαν εἰς τὴν λεγομένην Ἀναγέννησιν τῶν Γραμμάτων, διότι μετέφερον ἐκεῖ καὶ τὰς βιβλιοθήκας των μὲ πολύτιμα χειρόγραφα τῶν Ἀρχαίων Ἐλλήνων συγγραφέων. Ὁ Βησσαρίων, ὁ Πλήθων, ὁ Τραπεζούντιος, ὁ Ἀργυρόπουλος ἴδρυσαν εἰς διαφόρους Ἰταλικὰς πόλεις σχολὰς καὶ κατέλαβον μεγάλα ἀξιώματα.

Τὴν Ἐλλάδα λοιπὸν ἐπὶ 200 περίπου χρόνια μετά τὴν ἀλωσιν ἐκάλυψεν ὅχι μόνον δουλείας, ἀλλὰ καὶ ἀμαθείας σκότος. Σχολεῖα δὲν ἐπέτρεπον οἱ Τούρκοι νὰ ίδρυθοῦν. Ὁλίγα μόνον γράμματα ἔμάνθανον εἰς τὰς Ἑκκλησίας καὶ τὰ Μοναστήρια, ὅπου κρυφίως, κατὰ τὴν νύκτα ἔστελλον τὰ παιδιά των οἰ "Ἐλληνες. Πολὺ ὡραῖον εἶναι τὸ σχετικὸν ποίημα τοῦ I. Πολέμη «Τὸ κρυφὸ Σχολειό».

Καμμία λοιπὸν πνευματικὴ κίνησις δὲν ὑπῆρχε τότε εἰς τὴν Ἐλλάδα. Εἰς τὴν Κρήτην μόνον, ἡ ὁποία μέχρι τοῦ 1669 κατείχετο ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν, ἐδημιουργήθησαν ἔργα πνευματικά, ποιήματα κυρίως, ώς ὁ Ἐρωτόκριτος κ. ἄ. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπῆρχε βέβαια πάντοτε περὶ τὸ Πατριαρχεῖον μικρὰ πνευματικὴ κίνησις.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος ὁ λόγιος Πατριάρχης Κύριλλος Λούκαρις ἥρχισε νὰ ὑποστηρίζῃ τὰ γράμματα καὶ πρὸς τοῦτο ἴδρυσε τὸ πρῶτον τυπογραφεῖον. Διὰ τὰς ἐνεργείας του αὐτὰς ἐσυκοφαν-

Τό κρυφό σκελετό

Ε.Υ.Δ της Κ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

τήθη ύπό τῶν Καθολικῶν εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι τὸν ἔξωρισαν καὶ τέλος τὸν ἐφόνευσαν.

Τὰ σχολεῖα. Τὰ πρῶτα Ἑλληνικὰ σχολεῖα ιδρύθησαν εἰς τὰς Κοινότητας τοῦ Ἑξωτερικοῦ (Ἐνετία 1621).

Μόλις κατὰ τὸ τέλος τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος ἐπέτρεψαν οἱ Τούρκοι νὰ ιδρυθῇ εἰς τὸ Φανάριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ Πατριαρχικὴ Σχολή, ἡ περίφημος μέχρι σήμερον Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή. Ἀπὸ τότε δὲ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις ιδρύθησαν σχολεῖα μὲν ἔξοδα τῶν πλουσίων Ἑλλήνων ἐμπόρων τοῦ Ἑξωτερικοῦ. Τὰ Ἰωαννινα, ἡ Λεβάδεια, αἱ Ἀθῆναι, ἡ Πάτμος, ἡ Δημητσάνα εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀπέκτησαν σχολεῖα. Ἀπὸ τὰ σχολεῖα δὲ αὐτὰ ἔξήρχοντο διδάσκαλοι, οἱ ὅποιοι ἐδίδασκον εἰς τὰς κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία τῶν περιφερειῶν, ὅπου ὑπῆρχεν αὐτοδιοίκησις.

Εἰς τὰ ἀνώτερα σχολεῖα Ἰωαννίνων—Πάτμου—Ἀθηνῶν καὶ Κωνσταντινουπόλεως ἐδίδασκον πολὺ μορφωμένοι Ἑλληνες, οἱ λεγόμενοι Διδάσκαλοι τοῦ Γένους.

Οἱ Λόγιοι. Οἱ καλύτεροι λόγιοι Ἑλληνες τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνος εἶναι ὁ Φαναριώτης Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ὁ ἐξ ἀπορρήτων, ὁ ὅποιος ἔγραψε πολλὰ συγγράμματα, καὶ ὁ υἱός του Νικόλαος, ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, ὁ ὅποιος ιδρυσε σχολεῖα Ἑλληνικὰ ἐκεῖ. Ἐπειτα οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς καὶ φιλόσοφοι Κερκυραῖοι Εὔγένιος Βούλγαρις καὶ Νικηφόρος Θεοτόκης, οἱ ὅποιοι ἔγιναν γνωστοί καὶ ἐτιμήθησαν εἰς ὅλην τὴν Εύρωπην· ἔξαιρετικῶς τοὺς ἐτίμησεν ἡ Αἰκατερίνη τῆς

Ρωσίας, ή όποια τούς έδωσε και τὸ ἀνώτερον 'Εκκλησιαστικὸν ἀξίωμα τοῦ Ἐπισκόπου.' Άλλὰ ὁ μεγαλύτερος "Ελλην λόγιος, ὁ όποιος πολὺ ωφέλησε τὴν Ἑλλάδα, είναι ὁ εἰς Σμύρνην γεννηθεὶς Χῖος τὴν καταγωγὴν Ἀδαμάντιος Κοραῆς (1748 –1833 μ.Χ.). Οὗτος ἐσπούδασεν εἰς τὴν Γαλλίαν ιατρός, ἀλλὰ ἐγκατέλειψε τὴν ιατρικὴν καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων Συγγραφέων. Ἡτο πολὺ φιλόπατρις καὶ εἰς τὰ βιβλία του ἔδιδε συμβουλὰς χρησιμωτάτας εἰς τοὺς Ἑλληνας. Ἡθελε νὰ ἔξαπλωθῇ ἡ παιδεία εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ φωτισθοῦν οἱ Ἑλληνες ἀπὸ τὰ διδάγματα τῶν προγόνων των. Ἐγραψε καὶ ποιήματα, εἰς τὰ όποια παρεκίνει τοὺς Ἑλληνας νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Τυράννων. Γέρων πλέον ηύτυχησε νὰ ἴδῃ πραγματοποιούμενον τὸ δυνειρόν του, τὴν ἐλευθερίαν δηλ. τῆς Πατρίδος. Εἰς τὰ προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐστήθη μαρμάρινος ἀνδριάς τοῦ Κοραῆ, ἐλάχιστον δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης, ποὺ τοῦ διερίζει ἡ Ἐλευθέρα Ἑλλάς.

Τὰ σχολεῖα καὶ οἱ διδάσκαλοι, ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Κλῆρος συνετέλεσαν νὰ διατηρηθῇ κατὰ τὰ χρόνια τῆς δουλείας τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς ύποδούλους τὸν πόθον καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς Ἐλευθερίας.

**13ον) Ἐπαναστατικὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων
κατά τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας.**

Οἱ Ἑλληνες ποτὲ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς δουλείας δὲν ἔμειναν ἡσυχοι. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀλωσιν ἐκυκλοφόρησε τὸ γνωστὸν δημοτικὸν ὄψιμο, ποὺ κατέληγε μὲ τὸν στίχον :

Πάλι μὲ χρόνια μὲ καιρούς πάλι δικά μας θάναι.

Ἐπαναστάσεις κατὰ τῶν Τούρκων ἔκαμαν, τοπικάς ὅμως (εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ εἰς τὴν Μάνην), ἀμέσως μετὰ τὴν κατάκτησιν ἐπὶ τοῦ Μωάμεθ τοῦ κατακτητοῦ. "Οταν ἀργότερα ἡ Χριστιανικὴ Εὐρώπη πολεμεῖ κατὰ τῶν Τούρκων, οἱ Ἑλληνες μετέχουν μὲ ἐνθουσιασμόν· εἰς τὴν Ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου (1571) χιλιάδες Ἑλληνες ἥσαν ναῦται καὶ πολεμισταὶ εἰς τὰ πλοῖα τῶν Χριστιανῶν τῆς Δύσεως. Ἀργότερα τὸν 17ον αἰῶνα, ὅταν ἡ Ἐνετία πολεμεῖ κατὰ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὴν Πελοπόννησον, ἀγωνίζονται καὶ οἱ Ἑλληνες μετὰ τῶν Ἐνετῶν. Κατὰ τὸν 18ον δὲ αἰῶνα οἱ Ἑλληνες στρέφουν τὰς ἑλπίδας των πρὸς τὴν ὁμόδοξον Ρωσίαν τοῦ Μεγάλου Πέτρου καὶ τῆς Αἰκατερίνης.

Τὸ κίνημα τοῦ 1769-70.

Ἡ Αἰκατερίνη εἶχεν, ὡς εἴδομεν, τὰ σχέδιά της περὶ διαλύσεως τῆς Τουρκικῆς Αύτοκρατορίας καὶ ίδρυσεως τοῦ παλαιοῦ Κράτους μὲ βασιλέα τὸν ἔγγονόν της, εἰς τὸν ὃποῖον εἶχε δώσει τὸ προσφιλές εἰς τοὺς Ἑλληνας ὄνομα Κωνσταντῖνος. Ἡθελε λοιπὸν

νὰ ἔξεχειρη καὶ τοὺς "Ἐλληνας, διὰ νὰ νικήσῃ εύκολώτερον τοὺς Τούρκους. "Οταν τὸ 1768 ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς "Ἐλληνα ἐκ Μακεδονίας Παπάζωλην. Αὐτὸς ἔρχεται εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ συνενθῆθη μὲ τοὺς Μανιάτας ἀρχηγούς καὶ τὸν πρόκριτον τῆς Καλαμάτας Παναγιώτην Μπενάκην. Τοὺς παρεκίνει νὰ ἐπαναστατήσουν καὶ τοὺς ὑπέσχετο ὅτι ἡ Αικατερίνη θὰ στείλῃ στόλον, στρατὸν καὶ ἀφθονα πολεμεφόδια καὶ χρήματα. Καὶ πράγματι (1770) ἥλθον μερικὰ πλοϊα Ρωσικὰ εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον καὶ ἡ Μάνη καὶ ἡ Μεσσηνία ἐπανεστάτησαν.

"Ο Σουλτᾶνος ὅμως ἔστειλε γρήγορα μεγάλον στρατὸν (15 χιλ. Ἀλβανούς) καὶ τὰ μικρὰ στρατιωτικὰ σώματα τῶν Ἑλλήνων ἤττήθησαν ἔγκαταλειφθέντα ἀμέσως ὑπὸ τῶν Ρώσων. Οἱ Ἀλβανοὶ ἔμειναν εἰς Πελοπόννησον 10 σχεδὸν χρόνια καὶ ἐλεηλάτουν καὶ κατέστρεφον τὴν χώραν, δὲν ὑπήκουον δὲ οὔτε καὶ εἰς τὸν Σουλτάνον, ποὺ τοὺς διέταξε νὰ φύγουν. "Εγιναν πραγματικὴ μάστιξ διὰ τοὺς "Ἐλληνας, οἱ ὅποιοι ἔφευγον εἰς τὰ ὅρη. "Ο Σουλτᾶνος τέλος ἦναγκάσθη νὰ στείλῃ μέγαν στόλον καὶ στρατόν, διὰ νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ, μὲ ναύαρχον τὸν Χασάν πασᾶν. "Ο Χασάν, διὰ νὰ πολεμήσῃ καλύτερα τοὺς Ἀλβανούς, ἔζήτησε τὴν βοήθειαν τῶν Κλεφτῶν τῆς Πελοποννήσου. Μαζὶ μὲ αὐτοὺς ἐνίκησε τοὺς Ἀλβανούς ἔξω ὅπὸ τὴν Τρίπολιν καὶ ἐφόνευσε 4 χιλ. ἐξ αὐτῶν οἱ ὄλλοι ἔφυγον. "Αλλὰ ὁ Χασάν ἐκτύπησε ὑστερα καὶ τοὺς Κλέφτες αὐτοὺς ποὺ τὸν ἐβοήθησαν καὶ τότε

(1780) έγινεν δὲ λεγόμενος «Χαλασμὸς τῶν Κολοκοτρωναῖων» εἰς τὴν Καστάνιτσαν τῆς Μάνης. Ὁ Κωνσταντῆς Κολοκοτρώνης ἐφονεύθη, δὲ δὲ νίος του Θεοδωράκης, 10 ἑτῶν παιδὶ τότε, μόλις ἐσώθη ἀπὸ τὰδιασωθέντα παλληκάρια τοῦ πατρός του.

Τὸ κίνημα αὐτὸ δῆτο μεγάλη συμφορὰ διὰ τὴν Πελοπόννησον. Οἱ Ρῶσοι φεύγοντες ἔκαυσαν μὲ τὰ πυρπολικὰ τὸν Τουρκικὸν στόλον εἰς Τσεσμὴν ἀπέναντι τῆς Χίου, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ὠφέλησεν εἰς τίποτε. Οἱ "Ελληνες διστάζουν πιὰ νὰ ἀκούσουν παρακινήσεις δι' ἐπανάστασιν.

14ον) Λάμπρος Κατσώνης.

"Οταν μετ' ὀλίγα ἔτη (1788) ἡ Αἰκατερίνη ἐκήρυξε πάλιν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἡθέλησε νὰ κινήσῃ καὶ πάλιν τοὺς "Ελληνας. Αὔτοὶ ὅμως ὑστερα ἀπὸ τὴν συμφορὰν τοῦ 1769—70 δὲν ἐκινήθησαν. Εἰς "Ελλην ἐν τούτοις ἀπὸ τὴν Λεβάδειαν ἀξιωματικὸς τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, ὁ Λάμπρος Κατσώνης, ἔρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τρία πλοϊα, ποὺ τοῦ ἔδωσαν οἱ "Ελληνες τῆς Τεργέστης, καὶ ἀρχίζει μὲ τὰ μικρά του αὐτὰ πλοϊα σκληρὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων εἰς τὴν θάλασσαν (1788). Γρήγορα τὰ τρία πλοϊα τὰ ἔκαμε 15 καὶ ἔγινε ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν Τούρκων. Συνεννοήθη καὶ μὲ τὸν περίφημον ἄρματολὸν τῆς Στερεάς Ἀνδρίτσον, τὸν ἐπῆρεν εἰς τὰ πλοϊά του μὲ 500 παλληκάρια καὶ ἦτο πλέον κύριος τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Ἐτόλμησε νὰ ναυμαχήσῃ καὶ

μὲ ὄλόκληρον τὸν Τουρκικὸν στόλον εἰς τὴν στενὴν θάλασσαν μεταξὺ "Ανδρου καὶ Εύβοίας καὶ τὸν ἐνίκη σε. Τὴν στιγμὴν ὅμως ποὺ ἔφευγεν ὁ Τουρκικὸς στόλος,

Λάμπρος Κατσώνης

ἔφθασεν ἀπὸ τὸ ἀντίθετον μέρος ὁ Ἀλγερινὸς στόλος καὶ ὁ Λάμπρος εὐρέθη μεταξὺ δύο πυρῶν. Ἐπολέμησε καὶ πάλιν ἡρωϊκῶς, ἀλλὰ ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀνωτέραν δύναμιν τῶν δύο στόλων. "Ἐχασε τὰ περισσότερα

πλοιά του, έσώθη δμως μὲ τοὺς περισσοτέρους κλέφτας εἰς τὴν νῆσον Μῆλον.

Ἡ Αίκατερίνη ἔκλεισε τότε εἰρήνην (1792) μὲ τοὺς Τούρκους καὶ παρήγγειλεν εἰς τὸν Λάμπρον νὰ σταματήσῃ τὸν πόλεμον. Ὁ ύπερήφανος δμως Κατσώνης εἶπε τότε: «ἄν ἡ Αίκατερίνη ἔκλεισε τὴν εἰρήνην της, δὲ Λάμπρος δὲν ύπεγραψε τὴν ἴδικήν του». Ἀπὸ τὴν Μῆλον μὲ ἄλλα πλοῖα ἐπέρασεν εἰς τὴν Μάνην καὶ ὠχυρώθη ἐκεῖ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πόρτο—Κάγιο ἀπὸ φασισμένος νὰ ἔξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον. Ὅπεχρεώθη δμως νὰ φύγῃ καὶ ἀπὸ τὴν Μάνην. Κατέφυγε τότε εἰς τὰς Ἰονίους νήσους καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν Ρωσίαν. Ὁ Ἀνδρῖτσος μὲ τὰ παλληκάρια του ἐπέρασεν ὅλην τὴν Πελοπόννησον συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν περίφημον τότε κλέφτην Ζαχαριᾶν καὶ τὰ παλληκάριά του. Ἐφθασε πολεμούμενος ἀπὸ πολὺ πλῆθος Τούρκων εἰς τὸ Ριόν, ἐπέρασεν εἰς τὴν Στερεάν καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν. Ἐπειτα συνελήφθη καὶ ἐστάλη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐφονεύθη μὲ βασανιστήρια.

Οἱ Ἕλληνες εἶδον πλέον καθαρὰ ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιμένουν βοήθειαν ἀπὸ τοὺς ξένους. Εἶδον δμως ὅτι καὶ μόνοι των εἶναι δυνατὸν νὰ νικήσουν τοὺς Τούρκους, τοὺς δποίους ἔως τότε ἐνόμιζον ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ νικήσουν. Διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερίαν των, ἐπρεπε νὰ στηριχθοῦν εἰς τὰς ἴδιας των μόνον δυνάμεις.